

396 с.

3. Монастирський Г.Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія / Г. Л. Монастирський. — Тернопіль: Вид-во «Економічна думка» ТНЕУ, 2010. — 464 с.

4. Monastyrskiy G. Municipalization as a new paradigm of local economic development: world and national tendencies / G. Monastyrskiy // Local self-government in local development: Ukrainian and Polish experience: monograph / ed. Lech Jańczuk. — Lublin: Wydawnictwo KUL, 2014. — P. 57-77.

Володимир ГОРИН

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

В сучасних умовах ефективність державного управління, в першу чергу, визначається здатністю органів державної влади та самоврядування оперативно вирішувати найважливіші проблеми, які виникають в процесі соціально-економічного розвитку як держави в цілому, так і конкретних адміністративно-територіальних одиниць. При цьому серед широкого спектру управлінських інструментів, застосованих органами влади для впливу на усі сфери суспільного життя, чільне місце належить бюджету. Питання транспарентності й ефективності використання бюджетних коштів завжди залишалися за вістрі суспільного інтересу, однак в періоди загострення кризових явищ в економіці вони набувають виняткової актуальності. Адже від того, як ефективно розпорядники бюджетних коштів управляють довіреними їм фінансовими ресурсами залежить якість публічних послуг, які отримує суспільство, ступінь вирішення найважливіших проблем його економічного чи соціального розвитку та, зрештою, рівень довіри до держави як суспільного інституту. У цьому ракурсі одним з дискусійних та невирішених питань фінансової науки є вироблення універсальної методики оцінювання бюджетних програм, яка б дала можливість об'єктивно та усесторонньо оцінити наслідки від їхньої реалізації для усіх аспектів суспільного життя.

Питання методології оцінювання результативності і ефективності бюджетних програм широко представлені в працях зарубіжних вчених

К. Вайса, Е. Ведунга, Р. Зоді, Ю. Немеца, А. Премчанда, Р. Хакета та ін. Серед вітчизняних фахівців окреслені питання розглядаються у працях М. Бариніної-Закірової, В. Булавінець, Т. Єфименко, К. Ілляшенка, Ю. Радіонова та ін. Так, на думку Р. Хакета, який пропонує бюджетні програми оцінювати за показниками робочого навантаження, якості, продуктивності й рентабельності, результативність програм має вказувати на ефективність використання бюджетних коштів як в конкретний момент часу, так і у тривалому періоді; на якісні зрушення у вирішенні проблеми, на яку спрямована програма; має передбачати порівняння результатів виконання бюджетних програм у розрізі років та між головними розпорядниками бюджетних коштів, а також використовувати зрозумілу термінологію [9, с.111-112]. Натомість, Р. Зоді доводить необхідність оцінки результативності бюджетних програм за показниками затрат, робочого навантаження, продукту, продуктивності, результативності, корисності [3], а Е. Вендунг – індикаторами продуктивності, а також ефективності у двох аспектах: за критерієм «витрати – вигоди» (оцінка витрата на реалізацію програми) та критерієм «витрати – результативність» (оцінка грошової вартості натуральних результатів від втілення програми) [2, с. 290].

Виокремлюючи бюджетні програми економічного характеру, І. Комарова пропонує оцінювати результативність бюджетних програм за трьома групами показників: продукту; економічності (співвідношення проєктованих та фактичних витрат ресурсів) й ефективності (співвідношення між результатами й витратами фінансових ресурсів за програмою); якості та конкурентоспроможності [5, с. 146]. С. Батіщева обґрунтовує необхідність розрахунку не окремих показників, а кількох видів ефективності бюджетних програм, а саме: економічної, соціальної, бюджетної, виробничої [1]. Втім, у працях переважної більшості науковців та в джерелах бюджетного права показники результативності згруповані таким чином [7, с. 41-42]: затрат, продукту (виходу), ефективності та якості (результату).

Зважаючи на виняткову різноманітність підходів до трактування результативності та способів її вимірювання, питання вироблення єдиної методики для оцінювання бюджетних програм має відкритий характер. Поряд з цим недоліком, актуальною проблемою в сучасних умовах залишається також непристосованість інструментарію оцінювання результативності бюджетних програм для їхнього порівняння, адже вони суттєво різняться за масштабами, характером та тривалістю реалізації,

рівнем корисності для територіальної громади та ін. Чинний механізм оцінювання радше придатний для відстеження динаміки процесів, оцінки кількісних змін, ніж для формування уявлення про абсолютну й відносну ефективність відповідних заходів [4, с. 859]. Більшість показників оцінювання результативності не мають універсального характеру та модифікуються залежно від специфіки конкретної бюджетної програми, а це унеможливорює співставлення між собою програм з різних сфер суспільного життя. Наслідками цього є формування хибних висновків щодо рівня результативності тих чи інших бюджетних програм та, в кінцевому підсумку, їх корисності для суспільства.

Розв'язання цієї проблеми можна досягти двома шляхами:

по-перше, через скорочення кількості результативних показників, спрощення їхнього смислового навантаження та, зрештою, вироблення універсального критерію ефективності бюджетних програм. У якості такого універсального критерію може виступати якість життя населення як інтегральна характеристика результату від реалізації бюджетних видатків, яка об'єднує 12 груп параметрів за ключовими напрямками: здоров'я, зайнятість, доходи, освіта, суспільне життя, житлові умови, задоволеність життям та інше [4, с. 861]; міжнародні індекси рівня життя – індекс людського розвитку, індекс щастя, індекс процвітання країн [6], індекс «якості смерті» та ін. Головна проблема такого підходу полягає у складності його використання для оцінювання бюджетних програм на локальному рівні через обмеженість відповідної інформаційної бази;

по-друге, при збереженні традиційного переліку кількісних та якісних результативних показників оцінювання доповнення чинної методики розрахунком інтегрального коефіцієнта результативності за схемою бального рейтингування. Розрахунок загальних та спеціальних індикаторів результативності має супроводжуватись присвоєнням їм відповідної кількості балів згідно визначеної шкали та вагових коефіцієнтів вагомості індикатора. Важливо також доповнити цей перелік індикаторами, які вимірюватимуть рівень задоволення суспільства якісними і кількісними параметрами бюджетних послуг, їхню доступність. Розрахований шляхом простого адитивного зважування інтегральний коефіцієнт дасть можливість не лише сформулювати уявлення про рівень результативності конкретної бюджетної програми, але й порівнювати їх між собою, що корисно для цілей управління бюджетними ресурсами [8].

Попри наявні переваги обох підходів, їхня імплементація у

практичну діяльність для оцінки результативності бюджетних програм місцевого значення утруднена, в першу чергу, через відсутність відповідного інформаційного забезпечення і статистичної бази. Відтак, питання якісного перегляду системи індикаторів оцінювання результативності бюджетних програм на локальному рівні залишається відкритим та потребує більш детальної уваги як з боку науковців фінансового напрямку, так і практиків.

Література

1. Батищева С. Методологія аналізу ефективності бюджетних капітальних вкладень / С. Батищева // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – Вип. 2(24). – С. 110-114.
2. Вендунг Е. Оцінювання державної політики і програм / Е. Вендунг; Пер. з англ. В. Шульга. – К.: ВСЕУВІТО, 2003. – 350 с.
3. Зоді Р. Ю. Бюджетування результативності (Бюджетний процес та результативність використання бюджетних коштів): підруч. / Р. Ю. Зоді, М. С. Лоуренс, Д. П. Лейсі; Ін-т держ. упр., Політех. ін-т та Ін-т штату Вірджинія Блексбер, 1987. – 147 с.
4. Ілляшенко К. В. Програмно-цільове фінансування видатків місцевих бюджетів: дискусійні питання оцінки ефективності / К. В. Ілляшенко, Т. О. Ілляшенко, Н. В. Котенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 857-862.
5. Комарова І. Оцінка ефективності бюджетної підтримки сільського господарства України / І. Комарова // Світ фінансів. – 2008. – Вип. 3. – С. 145-153.
6. Овчарова Н. В. Оцінка ефективності бюджетної політики в соціальній сфері / Н. В. Овчарова // Стратегія розвитку України. – 2014. – Вип. 1. – С. 164-174.
7. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: Навчальний посібник / [Під заг. ред. В.В.Зубенко]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – 4-те вид., випр. та доп. – К., 2013. – 120 с.
8. Сукрушева Г. О. Показники ефективності бюджетних видатків / Г. О. Сукрушева // Вісник ДДФА. Серія: Економічні науки. – 2011. – №2. – С. 90-94
9. Хакет Р. Програмно-цільовий метод / Program Budgeting Manual, Barents Group. 1999. – Р. 111-112.